

Till Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt

Mål M 15250–21

Mål M 15252–21

Naturskyddsföreningen Rättvik (NFR) och Skydda Skogen har överklagat Mark- och miljödomstolens domar (9352–20 och 9532–20) av 2021-12-03 beträffande tillståndsbesluten för vindkraftspark Broboberget (Länstyrelsens dnr 551-6466-2019) och vindkraftspark Lannaberget (Länstyrelsens dnr 551-6464-2019).

Naturskyddsföreningen Rättvik och Skydda Skogen yrkar på att Mark- och Miljööverdomstolen upphäver Mark- och miljödomstolens domslut och Miljöprövningsdelegationens beslut om tillstånd för uppförande och drift av gruppstationer för vindkraftverk vid Broboberget och Lannaberget.

1. Hänsyn till fridlysta och skyddade arter

NFR och Skydda Skogen anser att Mark- och miljödomstolen i sina domslut beträffande tillståndsbesluten för vindkraftspark Broboberget och vindkraftspark Lannaberget inte tagit hänsyn till förekomsten av fridlysta och skyddade arter. Detta är något som Mark- och miljödomstolen är skyldig att göra.

EU-dom (de förenade målen C473-19 och C474-19 Skydda Skogen/Sverige)

En dom i EU-domstolen (de förenade målen C473-19 och C474-19 Skydda Skogen/Sverige) från mars 2021 berör tolkning och tillämpning av fågeldirektivet (2009/147) och art- och habitatdirektivet (92/43). I domen slår EU-domstolen bland annat fast att EU:s medlemsländer är skyldiga att säkerställa att de skyddade arternas gynnsamma bevarandestatus inte försämras. Förbuden ska gälla så fort en individ av en skyddad art enligt art- och habitatdirektivet påverkas av verksamheten – oavsett om den skyddade artens bevarandestatus är hotad eller gynnsam. Denna EU-dom innebär att Sveriges måste ändra sin tillämpning av EU-direktiven vilket även har betydelse för detta aktuella ärende i Mark- och miljödomstolen.

EU-domen är tydlig och sammanfattningsvis innebär den följande:

1) Artikel 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell praxis enligt vilken förbuden i denna bestämmelse endast omfattar sådana arter som är förtecknade i bilaga I till detta direktiv eller som är hotade på någon nivå eller som har en långsiktigt vikande populationstrend.

2) Artikel 12.1 a–c i rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell praxis enligt vilken förbuden i denna bestämmelse, för det fall mänsklig verksamhet såsom skogsbruksåtgärder eller markexploatering uppenbart har ett annat syfte än att döda eller störa djurarter, endast är tillämpliga om det finns en risk för att berörda arters bevarandestatus påverkas negativt. Artikel 12.1 a–c i direktiv 92/43 ska vidare tolkas så, att skyddet enligt denna bestämmelse inte upphör att gälla för arter som har uppnått gynnsam bevarandestatus.

3) Artikel 12.1 d i direktiv 92/43 ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell praxis som innebär att om kontinuerlig ekologisk funktionalitet i den berörda artens livsmiljö i ett enskilt område – trots försiktighetsåtgärder – direkt eller indirekt går förlorad genom skada, förstörelse eller försämring, orsakad av den aktuella åtgärden separat eller i kombination med andra åtgärder, så aktualiseras förbudet i den bestämmelsen först om den berörda artens bevarandestatus riskerar att försämrans.

Fågelarter i EU:s fågeldirektiv

Både innanför och utanför vindkraftsparken vid Lannaberget och Broboberget finns viktiga häcknings-, födosöks- och spelområden för fåglar. Under inventeringen 2013 gjordes sammanlagt 20 observationer av sju rovfågelsarter (bivråk, ormvråk, fjällvråk, kungsörn, fiskgjuse, tornfalk och lärkfalk) vid Lannaberget. Bivråk, fjällvråk, kungsörn och fiskgjuse är inkluderade i bilaga 1 till fågeldirektivet (rådets direktiv 1979/409/EEG om bevarande av vilda fåglar). Därutöver har även gråspett, orre, järpe (NT) och videsparv (NT) observerats vid Lannaberget liksom tretåig hackspett (NT) vid Broboberget, varav samtliga också är inkluderad i bilaga 1 till fågeldirektivet. I bilaga 1 till Fågeldirektivet listas fågelarter för vilka särskilda skyddsområden ska avsättas. Dessa området ingår i Natura 2000. Natura 2000 är ett nätverk som skapades inom EU för att hejda utrotningen av djur och växter och för att hindra att deras livsmiljöer förstörs.

Enligt EU-domen är EU:s medlemsländer skyldiga att säkerställa att skyddade arters gynnsamma bevarandestatus inte försämrans vilket innefattar typiska arter i Natura 2000.

Följande typiska arter har påträffats vid Lannaberget:

Videsparv (9740 Skogsbevuxen myr)

Järpe (9010 Taiga, 9740 Skogsbevuxen myr, 9080)

Orre (7140 Öppna mossar och kärr)

Gluttsnäppa (7310 Aapamyrar)

Gråspett (9010 Taiga)

Storspov (7140 Öppna mossar och kärr, 1310 Glasörtstränder, 6410 Fuktängar, 7110 Högmossar, 7120 Skadade högmossar)

Fjällvråk (4060 Alpina rishedar, 6150 Alpina silikatgräsmarker, 6170 Alpina kalkgräsmarker)

Fiskgjuse (3110 Näringsfattiga slättsjöar, 3130 Ävjestrandsjöar)

Följande typiska arter har påträffats vid Broboberget:

Blå kärrhök (NT; 7310 Aapamyrar, 7110 Högmossar, 7120 Skadade högmossar)

Skrovlig flatbagge (NT; 9060 Åsbarrskog)

Raggbock (VU; 9010 Taiga, 9060 Åsbarrskog)

Plattlummer, (9010 Taiga, 2320 Rissandhedar)

Gluttsnäppa (7310 Aapamyrar)

Tretåig hackspett (9040 Fjällbjörkskog, 9010 Taiga, 9740 Skogsbevuxen myr, 9030 Landhöjningsskog)

Gråspett (9010 Taiga)

Tretåig hackspett, rödlistad som nära hotad (NT), omfattas av Artskyddsförordningen bilaga 1, vilket innebär att dess livsmiljöer inte får skadas utan dispens från Länsstyrelsen (4 och 14 §§ Artskyddsförordningen). Arten står även förtecknad i Bernkonventionen bilaga II (strikt skyddade djurarter). Tretåig hackspett är beroende av större sammanhängande naturskogar med kontinuerlig tillgång och nybildning av död ved. Skogsbrukets fragmentering av livsmiljöerna utgör ett stort hot mot arten (Stachura-Skierczynska et al., 2009; Wesolowski et al., 2005; Butler et al., 2004; Pakkala et al., 2002; Amcoff et al., 1996; Virkkala, 1991). En mycket god indikation på att tretåig hackspett häckar i ett visst område är förekomsten av ”ringade träd”, främst gran och tall. Storleken på häckningsreviret varierar med skogstypen men är i allmänhet i storleksordningen 25–100 hektar (Artdatabanken, 2021, Skogsstyrelsen, 2017).

Talltita är rödlistad som nära hotad (NT). Talltita har minskat kraftigt i Sverige under de senaste 30 åren och nuvarande minskningstakt beräknas till 20 (10 - 30) % innevarande 10-årsperiod (Artdatabanken, 2021). Talltitans revir är 10 – 20 hektar stort och det finns flera studier som visar att arten är känslig för gallring och inte överlever när dess livsmiljö kalavverkas (Eggers and Low, 2014; Griesser et al., 2007; Klein, 2020). Talltitan är stationär och när helst på året som man träffar på en adult talltita så är det i dess revir (Siffczyk et al., 2003; Ekman, 1979).

Järpe, rödlistad som nära hotad (NT), har minskat med 25 (10 - 40) % under det senaste decenniet och överlever inte om dess livsmiljö kalavverkas. Järpens revir är minst 25 hektar stort och den är även känslig för röjning, gallring och avverkning där unga granar och lövträd inte sparas i tillräcklig omfattning (Artdatabanken, 2021). Järpen stannar i sitt revir året om (Skogsstyrelsen, 2017).

Fridlysta fladdermöss

Ett flertal registreringar av nordfladdermus (*Eptesicus nilssoni*) liksom andra arter av släktet *Myotis* (sannolikt vattenfladdermus och/eller taigafladdermus/mustaschfladdermus) gjordes inom området för vindkraftspark vid Broboberget år 2013. Det är högst troligt att dessa fladdermusarter finns kvar i området. Dessa fladdermusarter är fridlysta i hela landet enligt 4, 5 § artskyddsförordningen. Det innebär bland annat att det är förbjudet att 1. avsiktligt fånga eller döda djur, 2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder, 3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och 4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren. Samtliga arter förekommer i EU:s habitatdirektiv, bilaga 4, vilket innebär att **de kräver strikt skydd**. Nordfladdermus (*Eptesicus nilssoni*) är även rödlistad som nära hotad (NT).

Utifrån genomförd inventering bedömer wpd att planerad vindkraftsetablering inte innebär någon större risk för negativ påverkan på fladdermusfaunan i regionen. Till saken hör att de inte får dödas alls enligt Artskyddsförordningen.

Fridlysning enligt Artskyddsförordningen

Artskyddsförordning (2007:845) 4 § I fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att 1. avsiktligt fånga eller döda djur, 2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder, 3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och 4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren

Följande arter vid Lannaberget är fridlysta enligt 4 § Artskyddsförordningen:

Storspov (EN), Tornseglare (EN), Björktrast (NT), Fjällvråk (NT), Järpe (NT), Kungsörn (NT), Rödvingetrast (NT), Talltita (NT), Videsparv (NT), Bivråk, Fiskgjuse, Gråspett, Gök, Göktyta, Lärkfalk, Ormvråk, Orre och Tornfalk

Följande arter vid Broboberget är fridlysta enligt 4 § Artskyddsförordningen:

Blå kärrhök (NT), Havsörn (NT), Kungsörn (NT), Nordfladdermus (NT), Tretåig hackspett (NT), Bivråk, Göktyta, Gråspett, Ormvråk, Myotis sp, Tornfalk.

--

Fridlyst flodpärlmussla i åtgärdsprogram

Flodpärlmussla (EN) är fridlyst enligt §5 Artskyddsförordningen och finns listad i EU:s Art- och habitatdirektiv bilaga 2 och bilaga 5. Musslan ingår även i ett åtgärdsprogram:

Havs- och Vattenmyndigheten (2020). Åtgärdsprogram för flodpärlmussla. Rapport 2020:19. <https://www.havochvatten.se/download/18.3398c7001724bfc953e2ecd1/1590762819624/rapport-2020-19-atgardsprogram-flodparlmussla.pdf>

Enligt art- och habitatdirektivet har flodpärlmussla ett sådant unionsintresse att bevarandeområden behöver utses.

Skalbagge av unionsintresse

Slät tallkapschongbagge (NT) har hittats vid Lannaberget. Arten ingår både i Artskyddsförordningens Bilaga 1 samt EU:s art- och habitatdirektiv Bilaga 2 vilket innebär att den har ett sådant unionsintresse att särskilda bevarandeområden måste utses. Arten ingår även i ett åtgärdsprogram för brandinsekter i boreal skog:

Wikars, L.-O. (2006). Åtgärdsprogram för bevarande av brandinsekter i boreal skog. (5610). Bromma. <https://www.naturvardsverket.se/globalassets/media/publikationer-pdf/5600/978-91-620-5610-7.pdf>

Slät tallkapschongbagge är hotad av såväl brandbekämpning som av avverkning av brandskadad skog genom sin bundenhet till levande brända barrträd.

Ingen utredning har genomförts som säkerställer att tallkapschongbaggens livsmiljöer inte skadas av den planerade vindkraftsetableringen. Utredningen är undermålig och det saknas ett tillräckligt kunskapsunderlag för att beslut ska kunna fattas. Lannaberget och Broboberget ingår i Ore Skogsrike som är ett stort sammanhängande skogsområde med dokumenterade höga naturvärden med stora potential att utgöra ett bevarandeområde för arter med unionsintresse.

Vid Broboberget har även äldre gnagspår efter raggbock (VU) samt en larv/nymf av skrovlig flatbagge (NT) observerats. Både raggbock och skrovlig flatbagge ingår i ett åtgärdsprogram för skalbaggar på äldre död tallved.

Wikars, L.-O. (2014). *Åtgärdsprogram för skalbaggar på äldre död tallved, 2014–2018*. (Rapport, 6629) Bromma: Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/978-91-620-6629-1>

Genom att inte fatta beslut i enlighet med Artskyddsförordningen och EU:s art- och habitatdirektiv och därmed tillåta exploatering i skogsområdena vid Lannaberget och Broboberget har varken Mark- och miljödomstolen eller Miljöprövningsdelegationen i sin handläggning av ärendena tillämpat lagstiftningen enligt §§ 4 och 5 Artskyddsförordningen (2007:845) på ett korrekt sätt.

Genom att bortse från högst relevant information och tecken på att skogsområdena ingår i fridlysta arters livsmiljö, strider både Mark- och miljödomstolens och Miljöprövningsdelegationens agerande även mot EU-rätten eftersom Sverige genom §4 i Artskyddsförordningen har införlivat EU:s livsmiljödirektiv och fågeldirektiv i den nationella lagstiftningen. Inga skyddsåtgärder har redovisats för att säkerställa att de fridlysta arternas livsmiljöer inte kommer att skadas. Det visar att underlaget är otillräckligt för att kunna fatta ett beslut.

Behov av nya inventeringar av arter

Nya artinventeringar behöver genomföras eftersom inga inventeringar gjorts sedan 2012-2013, bortsett från 2017 men då omfattade inventeringen inte örnar. Hur kom det sig att inte örn inventerades 2017 med tanke på dess fridlysning? Detta är särskilt märkligt eftersom kungsörn observerades hela 16 gånger och havsörn två gånger vid spelflyktsinventeringen 2013 vid Broboberget, enligt wpd:s miljökonsekvensbeskrivning (reviderad juni 2015). Detta nämns dock inte alls i wpd:s yrkande i Miljöprövningsdelegationens tillstånd (2020-11-26).

Risk för ökad dödlighet bland örn och andra rovfåglar

Enligt Norsk institutt for naturforskning, NINA, har över 500 fåglar, varav minst 100 havsörnar, hittats döda i Smøla vindkraftspark i Norge (med totalt 68 vindkraftverk) mellan år 2006–2019 (Skiophamn, 2019-09-30). Det är bara ett minimumtal eftersom långt ifrån alla döda fåglar hittas. Forskarna har bland annat kunnat spåra effekter av ökad dödlighet och även minskad reproduktion hos vuxna fåglar. Eftersom örn finns i området vid Lannaberget och Broboberget finns en uppenbart stor risk att de kan skadas och dödas.

Miljöprövningsdelegationen hänvisar till Ecocom AB:s inventeringsrapport om rovfåglar i sitt tillstånd för uppförande och drift av vindkraft vid Broboberget och Lannaberget (2020-11-26) som rekommenderar att efter en eventuell vindkraftsetablering bör utläggning av åtel i området om möjligt förbjudas och inga slaktrester lämnas kvar efter jakt. Större döda djur bör snarast möjligt forslas bort. Detta för att undvika att större rovfåglar, främst örnar, dras till området.

År 2013 observerades både kungsörn och havsörn på en och samma plats vid Lannaberget under omständigheter som indikerade kadaver. Örnar har mycket bra syn och ser döda djur på långt avstånd. Hur är tanken att vindkraftsområdena vid Lannaberget och Broboberget ska övervakas för att förhindra att större döda djur/kadaver blir liggandes? Vem ska övervaka? Hur ofta? Vem ska ansvara för att kadaver forslas bort? Vill wpd ha en föreskrift om att dagligen besiktiga området och se till att kadaver omedelbart avlägsnas? Även förbud mot åtel rekommenderas av Ecocom AB men detta har inte kommenterats av vare sig wpd eller Miljöprövningsdelegationen.

Inte heller slaktrester bör lämnas kvar efter jakt. Hur ska det regleras, i jaktarrende eller föreskrift?

Kommer wpd även inventera döda rovfåglar vid Lannaberget och Broboberget? Döda fåglar ska anmälas till polisen och transporteras till Naturhistoriska riksmuseet. wpd nämner olika risker för att rovfåglar kan lockas till vindkraftparkerna men inte något om hur Ecocoms rekommendationer ska genomföras. Miljöprövningsdelegationen och Mark- och miljödomstolen tar ej upp detta alls i sitt beslut respektive dom. Det är anmärkningsvärt att Ecocoms rekommendationer varken nämns i Länsstyrelsens villkor eller åtaganden.

2. EU-naturtypen västlig taiga

Sverige når inte internationella och nationella miljömål för skogen. Hela 14 av 15 skogliga naturtyper i EU:s habitatdirektiv bedöms ha otillfredsställande eller dålig kvalitet i Sverige (Naturvårdsverket, 2020). Några av nyckelbiotoperna i och intill det planerade vindkraftsområdet utgörs av EU-naturtypen västlig taiga (naturlig gammal granskog, eller tallskog). Västlig taiga saknar gynnsam bevarandestatus och minskar starkt som naturtyp i Sverige. Enligt EU:s habitatdirektiv ska västlig taiga bevaras för att Sverige skall kunna uppfylla kravet på gynnsam bevarandestatus, vilket påverkas negativt av den planerade vindkraften vid Broboberget.

Miljöprövningsdelegationens nollalternativ är inte korrekt

Miljöprövningsdelegationen skrev följande om nollalternativ i sitt beslut om tillstånd till uppförande och drift av vindkraft vid både Broboberget och Lannaberget (dnr 551-6466-2019 och nr 551-6464-2019, datum 2020-11-26):

”Landskapsbild, kultur- och **naturmiljön** påverkas inte utöver det som sker med dagens verksamhet.”

Detta haltar eftersom EU-domstolens dom (de förenade målen C473-19 och C474-19 Skydda Skogen/Sverige) med all sannolikhet kommer att påverka det rådande skogsbruket till fördel för ett begränsat trakthyggesbruk i syfte att orsaka färre negativa effekter på naturen. Även EU:s gröna giv (Green Deal), EU:s nya skogsstrategi och EU:s taxonomi kommer signifikant att ändra sättet vi brukar skogen på idag (European Commission, besökt 2020-01-17; Europeiska kommissionen, 2021-07-16; Europeiska unionen (2020-06-18). EU:s skogsstrategi syftar till att ”skydda, återställa och utvidga EU:s skogar för att bekämpa klimatförändringar, vända förlusten av biologisk mångfald och säkerställa motståndskraftiga och mångfunktionella skogsekosystem.” Enligt strategin:

”I synnerhet måste alla urskogar och **naturskogar** omfattas av strikt skydd.”

”Skogsbruksmetoder som bevarar och återställer den biologiska mångfalden leder till mer motståndskraftiga skogar som kan uppfylla sina socioekonomiska och miljömässiga funktioner. Därför bör **alla** skogar i allt högre grad brukas så att de har tillräcklig biologisk mångfald, med hänsyn till skillnaderna i naturliga förhållanden, biogeografiska regioner och skogstypologi.”

Enligt artikel 15 i Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2020/852 av den 18 juni 2020 om inrättande av en ram för att underlätta hållbara investeringar och om ändring av förordning (EU) 2019/2088 (Europeiska unionen, 2020-06-18):

”Väsentligt bidrag till skyddet och återställandet av biologisk mångfald och ekosystem

1. En ekonomisk verksamhet ska anses bidra väsentligt till skyddet och återställandet av biologisk

mångfald och ekosystem om den verksamheten bidrar väsentligt till att skydda, bevara eller återställa biologisk mångfald eller till att uppnå ett gott tillstånd för ekosystem, eller till att skydda ekosystem som redan befinner sig i ett gott tillstånd, genom

a) bevarande av natur och biologisk mångfald, inbegripet att åstadkomma gynnsam bevarandestatus för naturliga och delvis naturliga livsmiljöer och arter, eller förhindra försämring av dem om deras bevarandestatus redan är gynnsam, samt skydd och återställande av landekosystem, marina ekosystem och andra akvatiska ekosystem för att förbättra deras tillstånd och öka deras kapacitet att tillhandahålla ekosystemtjänster,

b) hållbar markanvändning och markförvaltning, inbegripet lämpligt skydd av markens biologiska mångfald, undvikande av nettoförstöring av mark samt efterbehandling av förorenade områden,

d) hållbart skogsbruk, inbegripet metoder och användning av skogar och skogsmark som bidrar till att öka den biologiska mångfalden eller till att stoppa eller förhindra förstöring av ekosystem, avskogning och förlust av livsmiljöer,

Det finns med andra ord skäl till prövningstillstånd då Miljöprövningsdelegationens avgörande nollalternativ inte längre är korrekt och detta måste kommande domar ta hänsyn till.

Miljökonsekvensbeskrivning

I likhet med miljöprövningsdelegationen bedömer Mark- och miljödomstolen (M 9325-20) att utredningen som ligger till grund för ansökan vid Lannaberget uppfyller de krav som följer av miljöbalken. Samma sak gäller samrådsförfarandet och miljökonsekvensbeskrivningen.

Eftersom Miljöprövningsdelegationens nollalternativ (2020-11-26) inte har uppdaterats gällande artskydd och utefter EU:s taxonomi och skogsstrategi behöver även miljökonsekvensbeskrivningarna uppdateras.

3. Hydrologi

Miljöprövningsdelegationen skriver i sitt beslut om tillstånd om vindkraft vid Lannaberget (dnr 551-6464-2019; sid. 18):

"Vindkraftprojektets totala hydrologiska påverkan bedöms bli betydligt mindre än den hydrologiska påverkan som sker varje gång det avverkas i stor skala i detta område"

Detta påstående har dålig bärighet då det bygger på ett nollalternativ som i sin tur inte har reviderats efter EU-domstolens dom om habitatskydd och nuvarande och kommande EU-regler såsom EU:s skogsstrategi och taxonomin.

Mark- och miljödomstolen har inte heller tagit hänsyn till den starkt hotade flodpärlmusslan (EN) som finns i Håvaån som rinner norr om Brobobergets vindkraftpark. Arten är fridlyst och finns listad i EU:s Art- och habitatdirektiv bilaga 2 och bilaga 5. Musslan ingår även i ett

åtgärdsprogram. ArtDatabanken menar att alla bestånd av flodpärlmussla med fungerande föryngring bör ges ett fullgott och långsiktigt skydd. Skyddet ska syfta till att ta bort hela hotbilden mot arten och dess livsmiljö. Det är oundvikligt med läckage av närsalter och ökad sedimentation i vattendrag till följd av vindkraftsanläggningen med avverkningar och anläggning av vägar och

fundament. Det skulle störa vattendragens känsliga ekologi, vilket kan hota bevarandestatusen för flodpärlmusslan i området. En utredning om påverkan på Voxnans avrinningsområde behöver göras.

4. Nacka tingsrätt hänvisar till icke-existerande dom

Nacka tingsrätt refererar i båda sina domar till en dom från MÖD: M 3294–20. Denna dom finns inte hos Mark- och miljödomstolen och inte heller hos någon av MMD. Detta underminerar förtroendet för de två domarna.

5. Användning av smörjmedel

Som ett skäl för vår överklagan vill vi även anföra bristande redovisning i ansökan respektive avsaknad av villkor/föreskrifter beträffande **användande av smörjolja och andra smörjmedel vid vindkraftverken.**

I sin miljökonsekvensbeskrivning (från 2015) har wpd under rubriken **7.8 Utsläpp till luft, mark och vatten** (sid 129) skrivit nedanstående (markering med **fetstil** gjord av NFR):

*”Vindkraft har en i huvudsak positiv inverkan på miljö och hälsa eftersom energin i vinden kan tas till vara utan utsläpp av hälso- eller miljöförstörande ämnen. El från vindkraft ersätter kolkraft i det nordiska elsystemet, eftersom kolkraft idag har de högsta marginalkostnaderna och därför byts ut först. Därmed minskar utsläpp av: svaveldioxid som är försurande, kväveoxider som är både försurande och övergödande och koldioxid som ger klimatpåverkan, se även kapitel 4.4. **Vid produktion av elenergi med vindkraft uppkommer normalt inga utsläpp. Mineral- eller syntetolja och smörjmedel används i hydraulsystemet och för automatisk smörjning av lager och växellåda.** Vindkraftverk med växellådor innehåller mellan 200 och 700 liter smörjolja beroende på tillverkare. Dessutom finns hydraulolja, ca 10–20 liter per verk, i styrsystemens mekaniska komponenter. Huruvida vindkraftverk med växellåda kommer att användas avgörs i ett senare skede. Vindkraftverken är normalt vattenkylda och kylsystemen innehåller glykol. Ca 100 liter kylvätska används i kylsystemet på ett vindkraftverk. **För det fall läckage skulle förekomma finns ett slutet system i rotornavet, maskinhuset och den övre delen av tornet som säkerställer att läckage fångas upp så att utsläpp till omgivningen inte sker.** Dessa utrymmen inspekteras vid varje servicetillfälle. Inga oljor eller kemikalier förvaras normalt i anslutning till parkerna. I det fall detta förekommer, framförallt under byggtiden, förvaras kemiska produkter och farligt avfall på invallad tät yta, under tak och hanteras i övrigt på ett sådant sätt att eventuellt spill eller läckage inte kan ge upphov till förorening av mark, ytvatten eller grundvatten. Om transformatorer innehållande olja kommer till användning placeras dessa i transformatorstationer som inte tillåter utsläpp vid eventuellt läckage. De kemikalier och bränslen som används i bygg- respektive avvecklingsfasen är de som normalt ingår i entreprenadmaskiner, lastbilar och byggkranar. Konsekvensen av en etablering av vindkraftsparkerna Brooberget och Lannaberget kommer, totalt sett, bli positiv från klimatsynpunkt eftersom vindkraft ofta i ett större perspektiv bidrar till att mindre energi behöver produceras med hjälp av fossila bränslen, vilket i sin tur innebär minskade klimatpåverkande utsläpp.”*

På sidan 25 i länsstyrelsens beslut, dvs i den del som redogör för Sökandens beskrivning av verksamheten, står under rubriken Kemikalier och avfall: ”Mängden kemikalier som kommer att hanteras är begränsad och det som framförallt kommer att användas är olja och glykol. Vid val av produkter kommer om möjligt de som är minst farliga för människors miljö och hälsa att väljas. Hanteringen kommer att ske i enlighet med gällande regler”.

Bland villkoren i Länsstyrelsens beslut betr de två vindkraftparkerna står som punkt 12: ”*Kemiska produkter och farligt avfall skall förvaras på invallad tät yta, under tak och i övrigt hanteras på ett sådant sätt att spill och läckage inte kan ge upphov till förorening av mark, ytvatten eller grundvatten.*” Detta är identiskt med det av bolaget föreslagna villkoret.

I besluten, under huvudrubriken Miljöprövningsdelegationens bedömning, finns en rubrik Villkor och övriga begränsningar där motiveringar till de olika villkoren diskuteras. Någon motivering till villkor #12 finns emellertid inte.

Ett vindkraftverk förbrukar stora mängder smörjolja, vilket förstås är ganska självklart, med alla dessa rörliga delar. Som lekmän har vi emellertid först nyligen insett vilka stora mängder och vilka ämnen det egentligen rör sig om.

Underligt nog är oljeförbrukningarna inte något som wpd redovisat närmare i sin miljökonsekvensbeskrivning, jämför ovan. Ej heller har Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation föreskrivit något mer detaljerat betr användningen av smörjolja/-medel, vilket vi finner förvånande med tanke på de giftiga ämnen som kan återfinnas i denna typ av kemikalier. wpd:s formulering (*”Vid val av produkter kommer om möjligt de som är minst farliga för människors miljö och hälsa att väljas”*) ger följande enligt vår uppfattning wpd ett ganska fritt val beträffande kemikalier. Kriterierna för *”om möjligt”* kan ju lika gärna vara ekonomiska som miljömässiga.

Förbrukningen av de olika smörjmedlen torde i huvudsak bero läckage från växellådor och vingarnas rörliga rotorinfästningar. Dels läcker/rinner smörjolja ned längs själva tornet, dels ”rinner” de ut mot vingpetsarna och ”kastas” därifrån ut i omgivningarna, se rapporten 2012:7 från Chalmers Tekniska Högskola.

Vad vi förstått kan bl a nedanstående kemikalier finnas i smörjolja/-medel som används vid vindkraftverk:

- Dilithium azelate
- Bismuth tris(2-ethylhexanote)
- C16-18-(even numbered saturated and unsaturated)-alkylamines
- Octadecylamine

Ovanstående ämnen är akut toxiska och mycket giftiga för vattenlevande organismer. Vi vet ej hur de bryts ned, ej heller vilka långtidseffekter som de kan ge med kontinuerliga utsläpp under lång tid. Är detta en tickande miljöbomb?

Vi anser att större vikt och krav måste läggas beträffande användningen av olika kemikalier vid vindkraftparkerna och att ett generellt villkor om att **enbart ofgiftiga och biologiskt nedbrytbara smörjolja/-medel får användas vid vindkraftverken** skall finnas i alla tillståndsbeslut.

6. Påverkan för de boende

Slutligen vill vi uppmärksamma domstolen på det öppna brev, bilagt, som bybor i Håven skrivit till Naturskyddsföreningen beträffande vindkraftparkerna. Vi konstaterar att inget samråd hållits sedan 2015 och att flera fastigheter bytt ägare under tiden. När ärendet återremitterades till miljöprövningsdelegationen från MMÖD för förnyad handläggning, anser vi att ett nytt samråd borde ha genomförts. En demokratifråga!

Naturskyddsföreningen Rättvik

Margareta Wikström
/ordförande/

Kontaktadresser:

Naturskyddsföreningen Rättvik
c/o Wikström, Västbergs Bygatu 25, 795 91 Rättvik
Mobil: 070-668 7146
E-post: margareta.wikstrom@naturskyddsforeningen.se
Organisationsnummer: 883202–6945

Skydda Skogen

Postadress: David van der Spoel, Rabeniusvägen 3A, 756 55 Uppsala
Mobil: 070-315 70 44
E-post: info@skyddaskogen.se
Organisationsnummer (Skydda Skogen): 802445 - 0168

Bilagor:

- ✓ Brev från boende i byn Håven till Naturskyddsföreningen Rättvik

Referenser:

Amcoff, M. & Eriksson, P. 1996. *Förekomst av tretåig hackspett Picoides tridactylus på bestånds- och landskapsnivå*. Ornis Svecica 6: 107–119.

Artdatabanken, 2021. *Artfaktablad*. <https://artfakta.se/naturvard>

Butler, R., Angelstam, P., Ekelund, P. & Schlaeffer, R. 2004. *Dead wood threshold values for the three-toed woodpecker presence in boreal and sub-Alpine forest*. Biological conservation 119(3): 305–318.

Eggers, S., Low, M., 2014. *Differential demographic responses of sympatric Parids to vegetation management in boreal forest*. For. Ecol. Manage. 319, 169–175.
<https://doi.org/10.1016/j.foreco.2014.02.019>

Ekman, J., 1979. *Coherence, composition and territories of winter social groups of the Willow Tit Parus montanus and the Crested Tit P. cristatus*. Ornis Scandinavica, 10, pp 56–68

European Commission (besökt 2020-01-17). A European Green Deal;
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en#documents

Europeiska kommissionen (2021-07-16). *Ny EU-strategi för 2030*. COM(2021) 572 final;
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0572&from=EN>

Europeiska unionen (2020-06-18). *Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2020/852 av den 18 juni 2020 om inrättande av en ram för att underlätta hållbara investeringar och om ändring av förordning (EU) 2019/2088*;

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020R0852&from=EN>

Griesser, M., Nystrand, M., Eggers, S., Ekman, J., 2007. *Impact of forestry practices on fitness correlates and population productivity in an open-nesting bird species*. *Conserv. Biol.* 21, 767–774. <https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.2007.00675.x>

Klein, J., 2020. *The forgotten forest – On thinning, retention, and biodiversity in the boreal forest*. Doctoral Thesis No. 2020:50

Naturvårdsverket (2020). *Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv - Resultat från rapportering 2019 till EU av bevarandestatus 2013-2018*;

<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/publikationer/6900/sveriges-arter-och-naturtyper-i-eus-art--och-habitatdirektiv>

Nitare, J. & Skogsstyrelsen. 2019. *Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning*. Stibo Graphic A/S

Pakkala, T., Hanski, I. & Tomppo, E. 2002. *Spatial ecology of the three-toed woodpecker in managed forest landscapes*. *Silva Fennica* 36(1): 279-288.

Siffczyk, C., Brotons, L., Kangas, K., Orell, M., 2003. *Home range size of willow tits*. *Oecologia*, 136, pp 365-642

Skiphamn, S. S. (2019-09-30). 100 havørner funnet drept av vindtur-biner på Smøla. Faktisk.no; <https://www.faktisk.no/artikler/jdvwj/100-havorner-funnet-drept-av-vindturbiner-pa-smola>

Skogsstyrelsen, 2017. *Järpe - Vägledning för hänsyn till fåglar*. 2017-06-29.

Stachura-Skierczynska, K., Tumiel, T. & Skierczynski, M. 2009. *Habitat prediction model for three-toed woodpecker and its implications for the conservation of biologically valuable forests*. *Forest Ecology and Management* 258(5): 697-703.

Virkkala, R. 1991. *Population trends of forest birds in a Finnish Lapland landscape of large habitat blocks – Consequences of stochastic environmental variation or regional habitat alteration*. *Biological conservation* 56(2): 223–240

Wesolowski, T., Czeszczewik, D. & Rowinski, P. 2005. *Effects of forest management on Three-toed Woodpecker *Picoides tridactylus* distribution in the Bialowieza Forest (NE Poland): conservation implications*. *Acta Ornithologica* 40(1): 53–60.

Arvidsson R., Molander S. 2010. *Screening Environmental Risk Assessment of Grease and Oil Emissions from Off-Shore Wind Power Plants*. Chalmers Tekniska Högskola, Report No. 2012:7 ISSN: 1404-816